

Павлович С.І., Мартинова Т.В., Блашків Т.В. «Порушення репродуктивної функції самок мишей за умов експериментального системного імунотоксичного ушкодження».

8. На наступному VII Конгресі НТПУ стендові доповіді презентувати відповідно до міжнародних стандартів.

9. Доручити проведення Всеукраїнської олімпіади з патофізіології для студентів медичних університетів завідувачу кафедри патофізіології ВНМУ ім. М.І. Пирогова д.м.н., доц. Рикало Н.А.

10. Висновок роботи круглого столу з питань педагогіки: необхідно поліпшити рівень наукових досліджень на кафедрах патофізіології України, оприлюднювати результати цих досліджень у наукових виданнях, що індексуються базами SCOPUS і Web of Science, покращити підготовку дисертаційних робіт.

11. Науковому товариству патофізіологів України стати одним із засновників електронного наукового видання «Загальна та клінічна патофізіологія». Відповідальним за реалізацію проекту призначити проф. Гоженко А.І.

12. Членам НТПУ взяти участь в обговоренні проєктів нормативних документів, щодо порядку присудження наукових ступенів.

13. Провести наступний Конгрес Наукового товариства патофізіологів України у 2016 році у м. Харків на

базі кафедри патологічної фізіології Національного фармацевтичного університету за участю кафедри патологічної фізіології Харківського медичного державного університету та кафедри патологічної фізіології Харківської медичної академії післядипломної освіти.

14. Звернути увагу голів обласних наукових товариств патофізіологів на своєчасне подання звітів про роботу товариств (не пізніше як за два місяці до початку Конгресу) та збір щорічних внесків, які становлять 3 % від місячної заробітної платні, з яких 80% направляється до НТПУ, а 20% лишається на організаційні витрати в обласних товариствах. Внески здаються за поточний рік не пізніше 31 березня (кінця I кварталу).

15. У зв'язку з теперішньою ситуацією в Україні перерахувати частину членських внесків для лікування постраждалих в зоні АТО.

16. Надати посильну допомогу товариствам м. Донецька та м. Луганська.

17. Висвітлити роботу VI Пленуму НТПУ на сторінках наукових журналів. Призначити відповідальними академіка Мойбенко О.О., доц. Рикало Н.А., ст.н.с Павлович С.І.

18. Довести резолюцію до відома всіх наукових патофізіологічних товариств областей України.

*Президент Наукового товариства патофізіологів України академік НАНУ
Мойбенко О.О.
Вчений секретар НТПУ
Павлович С.І.*

Стаття надійшла до редакції 24.04.2014 р.

РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ ДОКТОРА МЕДИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА ДЕНИСЮКА В. І. ТА ДОЦЕНТА, ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ ДЕНИСЮК О.В. "ЕТАПИ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В МЕДИЧНОМУ, ФІЛОСОФСЬКОМУ ТА РЕЛІГІЙНОМУ РОЗУМІННІ". - ВІННИЦЯ: ТОВ "КОНСОЛЬ", 2013. - 752 С.

Українське Поділля славно своєю природою, корисними копалинами, видатними людьми, які прославили цей чарівний регіон нашої держави. До неповного переліку видатних людей Вінниччини минулого слід віднести Устима Кармелюка, Михайла Коцюбинського, Михайла Стельмаха. Серед відомих людей сьогодення особливе місце належить всесвітньо відомому вченому, фізіологу, академіку Національної академії медичних наук, Герою України Максиму Морозу, який збагатив фізіологію новими науковими відкриттями. Після аналізу книги завідувача кафедри внутрішньої медицини №3 Вінницького медичного університету імені М.І. Пирогова, професора Денисюка В. І. та доцента кафедри пропедевтики внутрішньої медицини цього вузу, доктора

філософії Денисюк О.В. "Етапи життя людини в медичному, філософському та релігійному розумінні" до видатних людей Вінниччини необхідно віднести авторів цього манускрипту.

Слід спочатку охарактеризувати особливості поліграфічного видання та структури книги. Книга видана у добротному перепльоті, на меловому папері, ілюстрована кольоровими репродукціями картин видатних художників світу від стародавніх часів до сьогодення. Текст на українській, російській та англійській мовах. Дійсно оригінальне видання.

У передмові на основі аналізу даних літератури та з урахуванням власних досліджень автори узагальнюють проблеми й положення, які описані у манускрипті.

Книга складається з 2-х частин:

1. Основні етапи життя людини.
2. Вплив релігії, природи та інших факторів на формування світогляду людини.

У першу частину включено 6 розділів. Розділ 1.1. "Материнство та народження" автори описують соціальні, біологічні та медичні аспекти материнства, значення медико-генетичних консультацій в плануванні вагітності, надають рекомендації щодо харчування жінки у цей період.

Зацікавленість у читача викличе у цьому розділі інформація про фактори, які впливають плід, зокрема: лікарські засоби, важкі метали, іонізуючі промені, алкоголь, інфекції. Автори аналізують властивості деяких препаратів, які корегують матково-плацентарний кровообіг. Автори аргументовано наголошують про небезпеку для майбутньої дитини вживання алкоголю, який викликає виражений тератогенний ефект. Слід зауважити, що застосовувати препарати доцільно в залежності від періоду вагітності. Викличе дискусію у акушер-гінекологів рекомендації авторів про застосування кокарбоксилази, трен талу, фолієвої кислоти при вагітності.

Цей розділ, як і інші, закінчується розміщенням репродукції картин видатних художників. Без сумніву, читач з захопленням буде дивитися на картину Леоардо Да Вінчі "Мадонна Літа" (близько 1483 - 1485 рр.), а також "Сімейний портрет" К.Є. Маковського (1882 р.).

Розділ 1.2. "Дитинство" розпочинається цікавими узагальненнями: "Дитинство - це етап щасливого і безтурботного життя. Дітям нічого не потрібно, щоб бути досконалими, оскільки вони - сама досконалість". Краще сказати важко. Автори описують періоди фізіологічного й психологічного розвитку дитини, вплив на них факторів зовнішнього середовища, а також батьків, акцентуючи увагу читача, що: "Маленькі діти дуже прислухаються до поведінки батьків і часто наслідують їх. Якщо батько чи мати дозволяють собі розмовляти різким роздратованим тоном, дуже важко змусити синочка чи доньку поводитися інакше".

Хвилюючий, дивовижний, чудовий і незабутній період людського життя - дитинство - відображено у полотнах відомих художників світу. Серед 15 репродукцій картин цього розділу 2 картини: "Повернення блудного сина" (Рембрандт, 1668-1669 рр.) та "Жебрачка з дітьми" (Жак Дюмон, 1737 р.) найбільш зворушать читача. Дійсно, діти живуть не тільки щасливими, але й страждають. Цього не повинно бути. Автори цієї рецензії особливо жаліють таких дітей, тому що самі страждали у дитинстві.

Розділ 1.3. "Юність, молодість, зрілість і кохання" починається афоризмом Г. Гейне (1797 - 1856) "Юність безкорислива в думках і почуттях, тому вона найбільш глибоко розуміє та відчуває правду". Цей вислів німецького поета, публіциста й критика перекликається з сьогоденням в Україні. Молоді люди

першими зрозуміли фальшивість тодішніх керівників і виступили проти них. У цьому розділі автори досить допитливо характеризують таке почуття як кохання. Дійсно, що таке кохання: це фізіологічний стан, це перебігаюча хвороба, це своєрідний період життя людини? Відповісти важко?!

Автори вдало аналізують особливості періоду життя людини - молодості, в тому числі такому стану як кохання, характеризують етапи життєвого циклу людини. Читач зупиниться і довго буде розглядати картину Едуарда Мане "Аржентей" (1874 р.) та В.О. Серова "Зустріч" (1951 р.).

У розділі 1.4. "Старість і старіння" автори досить детально характеризують старість у біологічному, медичному, соціальному та філософському аспектах. Детально описано механізми розвитку старості, фактори ризику розвитку старіння, які приводять до швидкого старіння. Зацікавлять читача аналіз факторів, які сповільнюють старіння та сприяють збільшенню життя людини. До таких факторів належать: здатність творити і радіти життю, задоволення роботою, щасливе сімейне життя, здоровий спосіб життя, уникання стресовим ситуаціям, задоволення статевим життям, відсутність згубних звичок (куріння, алкоголізм), фізична активність, наявність хобі, яке приносить задоволення, здатність легко заводити друзів й легко виражати свої почуття, відчуття фінансової впевненості та інші. Читачів зацікавлять також рекомендації американських вчених Н. Беллок і Л. Бреслоу, додержання простих звичок сприятиме збільшенню тривалості життя, підвищенню його якості. Це такі рекомендації: спати вночі 7-8 годин, щодня снідати, не вживати їжу у проміжках між сніданком, обідом та вечерею, мати нормальну вагу, мати регулярні фізичні навантаження (активні види спорту, праця в огороді, ходьба тощо), не палити, не зловживати спиртними напоями. Дійсно, автори правильно наголошують: "Це не надто велика плата за те, щоб додатково прожити 10-14 років". Серед репродукцій 15-ти картин, читач зверне увагу на картину Джорджоне (1505 р.) "Стара", на якій художник намалював стару жінку. З полотна на читача загадковим і проникливим поглядом дивиться жінка, яка прожила складне і нещасливе життя.

Розділ 1.5. "Смерть". Важко рецензувати цей розділ. Читач чудово розуміє, що життя і смерть є основними характеристиками існування людини, яка уже з народження має у собі зародок смерті. Дійсно філософія й біологія життя, яка протягом багатоміліардної історії людства хвилювала багатьох мислителів і філософів. Вчені різних напрямків діяльності досліджували сутність смерті, а також методи, засоби її попередження й можливість відновлення життя, людини, що померла.

У 1980 році громадськість світу відзначила тисячоліття від дня народження Авіценни. До цієї дати його твори були видані російською мовою у п'яти книгах під загальною назвою "Канон лікарської науки". У спец-

іальних працях з лікознавства ("Книга про ліки при серцевих хворобах", "Про властивості цикорію", "Про властивості оцту") він ґрунтовно охарактеризував не тільки ті чи інші ліки, а й способи їх застосування за різних недуг. У передмові до видання описано такий факт: "Почувствовав приближение смерти, Авиценна решил дать ей бой. Пригласил любимого ученика, вручил 40 сосудов с целительными жидкостями и посоветовал применить их в строгой последовательности после его смерти. После смерти учителя ученик приступил к выполнению его воли. Применение целительных жидкостей оказывало магическое действие, старческое тело Авиценны молодело, появилось дыхание, сердцебиение, проступил румянец на щеках. Авиценна должен был вот-вот проснуться и встать. Это так повлияло на ученика, что он не совладал со своим волнением, сороковой сосуд выпал из его рук и разбился". Мабуть, Авиценна володів таємницею воскресіння його організму. Яку тайну знав Авіцена! Сучасні досягнення молекулярної біології, генетики дають підстави повірити Авіцені.

Із 36 репродукцій картин, найбільше враження викликають картини зі стратою Ісуса Христа.

Розділ 1.6. "Життя після смерті". Чи є життя після смерті усього живого на землі? Таке запитання задавали люди з появою їх на нашій планеті. Автори книги аналізують це питання з фізичної, медичної, філософської та релігійної проблем, обґрунтовуючи механізми розвитку передсмертного стану й життя після смерті. У книзі досить детально описуються результати експериментальних досліджень феномену "виходу із фізичного тіла" американця Роберта Монро. Не усі отримані факти Р. Монро можна пояснити досягненнями сучасної науки.

Тема життя після смерті цікавила художників у різні епохи цивілізації. У їх картинах переважали релігійні уявлення про важливі події духовного життя людей, зокрема, коронування Богоматері (Дієго Веласкес (1645 р.), Святий Ієронім у покаянні (Л. Лотто, 1544 р.), вигнання Агарі (П.Ф. Мола, 1670 р.).

У частині 2. "Вплив релігії, природи та інших факторів на формування світогляду людини" розділі 2.1. "Релігія у живописі та її роль у житті людини" автори манускрипту акцентують увагу читачів на ролі релігії у вихованні людини, а також Біблії. Існує два джерела пізнання - наука і релігія, які доповнюють одна одну, визначають і формують сучасну цивілізацію. Відомо, що багато видатних мислителів людства вірили у Бога, визнавали існування й безсмертя душі. Віруючими були математик І. Ньютон, астроном Г. Галілей, поет Т.Г. Шевченко, поет Л. Українка, біолог Л. Пастер, фізик А. Ейнштейн, фізіолог І.П. Павлов, офтальмолог В.П. Філатов, хірург В.Ф. Войно-Ясинецький. Таких прикладів можна навести багато.

Один із авторів рецензії (І.С. Чекман) у 1974 році

обговорював наукове питання з завідувачем кафедри біохімії Київського медичного університету імені О.О. Богомольця, всесвітньо відомим вченим Є.Ф. Шамраєм. Під час розмови Євген Федорович говорить: "Іван Сергійович, чим більше задумуюсь над тими біохімічними процесами, які здійснюються в організмі, все більше я переконуюсь, що Бог є".

Відомі складні і трагічні взаємовідносини між наукою і релігією, в тому числі біологією і медициною. Добре, що автори наводять вислів з Біблії: "... Шануй лікаря честю за потребу в ньому, тому що Господь створив його... Господь створив із землі лікарські засоби, а розсудлива людина не буде нехтувати ними...".

У мистецтві існує багато прекрасних, чудових, оригінальних картин, присвячених релігії. Чистота й непорочність відображені у цих художніх творах, у яких художники показують віру людей у Бога, Ісуса Христа, а також вади, гріхи, спокуси жителів Землі.

До розділу 2.2. "Природа лікує людину" автори вважають доцільним вислів римського державного діяча, філософа і письменника Цицерона (106 - 43 р. до н.е.): "Творіння природи досконаліші за творіння мистецтва".

Коли вивчаєш флору України та інших держав, то не перестаєш дивуватися щедрості і розмаїтості лікарських рослин з надзвичайно різноманітним складом біологічно активних речовин і високою фітотерапевтичною активністю. Виникає запитання: навіщо еволюція створила так багато рослин з такими різними ботанічними, біологічними, фармакологічними та фітотерапевтичними властивостями? На це запитання однозначно відповісти важко. Але без сумніву для гармонії людини і тварини з рослинним світом. Зародження, народження і розвиток тварини, а також людини охороняє і супроводжує на протязі усього життя та чи інша рослина. Якби люди з належною їм доброзичливістю і наполегливістю розгадали таємницю лікувальної дії рослин, то це стало би одним із самих видатних досягнень науки за всі часи її існування. Без сумніву, це перебільшення, але не таке вже і значне. Люди не завжди цінують цей дар природи. Без сумніву, рослини надзвичайно ображені на людей, які так необачливо відносяться до цього живого творіння природи. Наука розгадає доцільність такого оточення тварин і людей рослинами. На сьогоднішній день ми знаємо вже багато (хоч в той же час і мало) про цілющі властивості рослин.

Автори манускрипту правильно акцентують увагу читачів, що рослини найдавніша сировина для виготовлення ліків. Упродовж всієї історії людства рослинний світ був джерелом не тільки харчових продуктів, а й цінних лікарських засобів. До середини 50-х років ХХ століття ліки виготовлені з рослин, становили 70 - 80 % усіх медикаментів. Навіть сьогодні третину лікувальних препаратів добувають з рослинної сировини. За останні десятиріччя значного розвитку набула

фітотерапія - наука про профілактику і лікування хвороб за допомогою лікарських рослин.

Лікарі всіх спеціальностей широко користуються багатьма рослинами або ж фітопрепаратами, виготовленими на їх основі, зокрема наперстянкою (глікозидами: дигітоксеном, дигоксеном, лантозидом), беладонною (алкалоїдами атропіном, скополаміном), жостером, полином, ромашкою, звіробоем тощо.

Цікавим є узагальнення авторів книги, про вплив на людину різних кольорів рослин. Так, червоний колір стимулює функцію центральної нервової системи, жовтий та лимонний - активують рухомі центри, стимулюють функцію печінки, кишечника, шкіри, володіють проносною й жовчогінною дією, викликають радісний настрій. Зелений колір усуває спазм судин, понижує артеріальний тиск, стимулює функцію гіпофіза. Синій колір - сприяє спазму судин, підвищує артеріальний тиск. Фіолетовий колір та індиго стимулюють функцію парашитоподібної залози, функцію селезінки. Лікування кольором людство використовує давно, цей метод терапії поширений у медицині Китаю, Кореї, Індії.

Олександр Довженко писав: "Якщо людина до свого повноліття не посадила хоча б одне дерево, вона повинна платити за те, що дихає киснем".

Максим Рильський так характеризує значення рослин для людини:

*Той, хто любить паростки кленові,
Хто діброви молоді ростить,
Сам достоїн людської любові,
Бо живе й працює для століть.*

Любити і оберігати природу закликає нас і Ліна Костенко:

Чекман Іван Сергійович - член-кор. НАН та НАМН України, доктор медичних наук, професор, зав. кафедри фармакології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Шаторна Віра Федорівна - доктор біологічних наук, професор, зав. кафедри медичної біології, фармакогнозії та ботаніки ДЗ "Дніпропетровська медична академія"

*Любіть травинку і тваринку,
І сонце завтрашнього дня,
Вечірню в попелі жаринку,
Шляхетну інохідь коня.*

Кращого закінчення аналізу цього розділу манускрипту придумати важко.

Розділ 2.3. книги присвячений відображенню у живописі талановитих та видатних людей різних епох. Це важливо у тому плані, що завдяки художникам, людство має можливість побачити як виглядала величезна кількість талановитих, знаменитих і геніальних людей. Без цієї титанічної праці художників людство назавжди було б позбавлено можливості уявити собі тієї чи іншої особистості. Людство вдячне митцям за те, своїми живописними полотнами закарбували постаті цих відомих і невідомих людей.

Останньому розділу 2.4. автори манускрипту надали не тільки своєрідну назву: "Краса врятує світ", але розпочали його опис такими нетрадиційними словами: "Споконвіку людство тяжіє до краси, як квітка до сонця... Вона втілюється у квітах, живописі, архітектурі, поезії, музиці". Із 34-х репродукцій кольорових картин відомих і мало відомих художників важко виділити найбільш значиме полотно. Віддамо цю можливість читачеві.

Висновок. Професор Денисюк В. І. та доцент, доктор філософії Денисюк О.В. підготували вперше у світовій і вітчизняній літературі фундаментальний манускрипт: "Етапи життя людини в медичному, філософському та релігійному розумінні", який будуть із задоволенням перечитувати фахівці з різних напрямків діяльності: біологи, фізики, хіміки, медики, теологи, спеціалісти з народної медицини.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2014 р.